

List izhaja vsak petek

in velja s poštino vred in v Gorici domu poslan: za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 s., za četrt leta 80 sold. — Kdor sam po-nj pošilja, plača 2 g. 50 s. Za ude nar. - pol. društva „Gorica“ je cena določena, kakor za druge naročnike. Posamezni listi se prodajajo po 6 sold. pri knjigarju Soharju na Travniku.

GLAS

Naročnina in dopisi

naj se blagovoljno pošiljajo opravištvu v nunskih ulicah h. št. 386. Vse pošiljatve naj se frankujejo. Rokopisi se ne vračajo. Oznani se sprejemajo. Plača se za navadno vrstico, če se naznanilo samo enkrat natisne, 8 sold., če dvakrat, 12 s. če trikrat, 15 s.; za kolek vsakrat 30 s.

Nagovor g. predsednika dr. Tonkli-a

pri občnem zboru društva Gorice

dne 28. maja 1874.

Gospoda!

Srčno Vas pozdravljam pri drugem letnem občnem zboru. — Veseli me, da ste došli v obilnem številu, ker to dokazuje, da Vam je mar za društvo in njegove namene

Pri prvem občnem zboru 15. maja preteklega leta je štelo društvo 366 družtenikov, in danas Vam morem naznaniti, da se je zdatno pomnožilo, ker je doseglo štev. 444. Še bolj pomenljivo pa kot ta lepa številka je to, da ima društvo v svoji sredi veljavne može vsih stanov iz vsih krajev cele poknežene grofije goriške slovenskega oddelka, kar sopet spričuje, da se je društvo „Gorica“ priljubilo ogromni večini goriških Slovencev.

Odbor, ki je vodil naše društvo prvo leto njegovega obstoja, se je prizadeval, da bi vsestransko pravila spolnoval in tako v dosego društvenega namena po svoji moči pripomogel. Vsa djanja odbora in društva Vam bode natanjčnejše pojasnilo poročilo o delovanju društva. Jaz naj le površno omenim, da smemo z uspehom našega delovanja za sedaj zadovoljni biti. — Najvažniše dogodek v tem preteklem letu so bile direktne volitve poslancev v državni zbor. Naše društvo je postavilo svojega kandidata v kmečkih občinah, in čeravno ni z njim zmage doseglo, je imel njegov kandidat vendar pri prvi volitvi naj več

glasov, in če smo pri ožji volitvi padli, je bilo to le mogoče, da se je društvo „Soča“ zatajivši svoja javno izrečena načela, združilo s trečo stranko. Ali je „Soča“ stem pravo zadela ali ne, nočem preiskavati, obžalovati je pri tem le to, da so Sočani to storili bolj iz osebnega neopravičenega sovraštva do kandidata „Gorice“ kakor iz notranjega prepričanja. — V prihodnje bi kaj takega ne smelo biti, ker bi morali priti do prepričanja, da bi narodni koristi bolj vstrezali, ako bi „Gorica“ in „Soča“ kot narodna društva vzajemno delale. To bi se lahko zgodilo, da bi le popustili osebe in osebnosti in stvar samo gledali. Društvo „Soča“ pravi, da je narodno društvo in vneto za napredek in svobodo. Tudi „Gorica“ je narodno društvo in vneto za pravi napredek in pravo svobodo toraj v namenu teh društev ni protislovja. Lahko bi tedaj vzajemno delali in gotovo s tem več uspehe imeli, kakor če eno društvo drugemu nasprotuje. — Nadejati se je, da bodo voditelji „Soče“ to sčasom pregledali in po tem svoje postopanje nasproti „Gorici“ spremenili. — Tako bi se dala zaželjena sloga doseči, svojih načel pa vendar ne opustiti.

Odborova skrb je bila tudi, da bi društveniki imeli kake vidne koristi, in za to se je nakupilo in razposlalo brezplačno nekaj političnih katekizmov med društvenike. V „Glasu“ priobčeni sestavki „o javnih knjigah“ so se zdeli odboru jako podučljivi, zatoraj so bili ponatisnjeni v posebni knjižici, ki se je društem brezplačno raz-

poslala. Ravno tako so tri peticije društva do ministerstva jako podučljivega obsežka, in zatoraj so bile tudi te v posebno knjižico po „Glasu“ ponatisnjene in se bodo sedaj društem brezplačno razposlale. —

Odbor sam pa ne bo nikedar zadosti uspešno delati mogel, če ga ne bodo zdatno podpirali vsi gg. društveniki, ker le tedaj bode mogoče namena društva doseči, ako ga bodo vsi društveniki podpirali in složno sodelovali. —

Zato Vas vabim Gospoda, da vsi po svoji moči odbor podpirate in po namenu društvenih pravil delate. —

Seja je odprta.

Sporočilo o delovanju društva.

Slavni zbor!

Število društemnikov se je od prvega letnega občnega zbora, ki je bil dne 15. maja 1873, od 366 na 444 pomnožilo, in društvo ima v svoji sredi najveljavniši može vsih stanov, vsih slovenskih krajev na goriškem.

Pri tistem občnem zboru je bil odbor pooblaščen, da imenuje v dozdevnih krajih poverjenike. To je odbor izvršil že meseca junija 1873, imenoval je 51 poverjenikov in jim ob enem poslal poduk za njih delovanje.

Ravno tako je bil odbor pooblaščen, da vse pripravi gledé direktnih volitev poslancev v državni zbor.

Da bi odbor izvršil to nalogo, je povabil vse gg. poverjenike, naj bi o tej za-

Listek.

Novošegno sramotišče.

V imenu omike narod zveličalne! Bil sem še skoraj otrok. Stari ljudje so me vedno zanimali; poznal sem sivo-lasega starčka, kateri je uže postaran mož za časa Napoleona Velicega iz ruskega snega komaj svoje oslajbljene kosti domov privlekel. Rad sem poslušal njegovo pripovedovanje. Med drugim je pogostoma rad omenjal nek „prajngar“. Radovedno prašam, kaj je to. „Bougre di... zakolne surovež, kaj še tega ne veš? Ko je bil še „prajngar“, lej, vse drugače je bilo; nij bilo tatvine, ne goljufije, pretepov nobenih: pobotnic za sposojeni denar nij trebalo, ampak če je kedo komu denar posodil, poklical ga je na stran, rekši: Boter-kompar tu imate, pa skrijte, da kedo ne zve, da ste si izposodili. Tako je bilo; pa sedaj? Čaj, vidiš, prajngar je bil velik hlod, po konci v zemlji vtrjen, na naj odličnejšem kraju vasi. Če so kakega hudobneža zasacili, pa marš! pred kancelijo, klop sem!

berič! palice v roke i plosk! pet i dvajset na podplate. I mi smo se smijali, da smo skor popocali. I kaj misliš, da je bil konec? O ne! Tija na trg so ga vlekli, k hlođu ga privezali, vse se je trlo okoli njega, krohotali smo se mu, da je bilo veselje. Hej, ta je bila kazen, ko se mož nij upal po ljudeh ogledati, ko je tambur od časa do časa zapel i berič z donečim glasom vzrok kazni naznanil. I to je po več ur trpelo. Potem, potem so se bali.“

Jaz sem za to, da bi se to zopet upeljalo. Pfui! slišim iz zlatih ust omikancev. Sramota! doni po časopisju. V pričo nedolžnosti kaj tacega delati, javno izpostavljati zločinstvo, mladež pohujševati, povod dajati mladini, da se škodoželjno krohota, da potem za takim hudodelnikom, če se spokori, vedno vsi za njim s prstom kažejo! O ti našadnjak, natražnjak, mračnjak, ti črna duša...! odmevalo bi se v zboru to melodično-ubrano petje. — O presrečna omika, o moja lepa, zlata omika, ne boj se, v tvojem stoletju, v stoletju, v katerem so blagodejni tvoji žarki vse, tudi najčrnejše kote vze posvetili, kaj tacega

nij treba zopet upeljevati. Toda, svetujem ti, kupi si veliko „škufo“ ter zakri svoj obraz, kajti, glej, tajisti ki tebe častijo, pa te neprenehoma v obraz bijejo, napravili so še hujsi „prajngar“, novušegno sramotišče v časopisju. *)

Povsod kjer je politično življenje živahno, znajo postati razne stranke, ki med seboj polemizujejo, se bijejo za razna načela. Med razumnimi i nestrastnimi možmi to nij škodljivo, da se stvar pojasnuje, toda spoznanej resnici se potem ne sme vstavljati. A kaj se godi v našem časopisju. Če tudi nasprotnika z naj tehtnejšimi dokazi pobiješ, na stvarna uprašanja dobiš naposled bistroumen odgovor: bekkereks! in kvaks! je njegov odmev. Se ve, da to je bistroumno! Lahak način da se situeža znebi. Gospoda, odgovarjajte jasno, določno, možko vedno v dostojnem tonu, psyke pustite na stran, izgovarjati bi se ne dale celo v šaljivem listu ne. Sicer bi se dejati moralo: pomikate se na otroško pamet!

*) „Glas“! Te vrtice ti pošljem zarad tega, ker med vsemi slov. polit. listi, kolikor jih berem, imaš naj dostojniše obnašanje; ali če si se kedaj pregrešil, reči mea culpa! i pobiljšaj se. Pis.

devi javno menenje pozvedovali in to odboru poročali.

Za bolj važne kraje je pa nasvetoval, naj bi se veljavniši moške v privatno posvetovanje snideli in o kandidatu pomenkovali, ter izid odboru naznanili.

Na podlagi odbora došlih poročil je odbor sklical društvo k izrednemu občenemu zboru na dan 25. avgusta 1873, pri katerem je bil gosp. predsednik društva v skupini kmečkih občin enoglasno za kandidata postavljen.

Društveni kandidat pa ni mogel proreti pri ožji volitvi glede na združenje društva „Soče“ z neko trečo stranko in pa na žalostni dogodek, da so celo nekateri društveniki „Gorice“ svoje društvene dolžnosti pozabivši nasprotnemu kandidatu glas dali. — Vendar pa je bila moralna zmaga na naši strani, ker je dobil naš kandidat pri prvi volitvi naj več glasov.

Po volitvah je odbor svojo pozornost obrnil praktičnim vprašanjem, in je pripravil za izredni občni zbor 26. februarja 1874 znane tri peticije do ministerstva; v speh tih peticij nam še ni znan. Ravno tako je pripravil za današnji zbor sopet jako praktičen predlog, v katerem se bo slavni zbor ravno kar posvetoval.

Tudi za posamezne društvenike je skrbel odbor, in je nakupil pred volitvami poslancev v državni zbor nad 200 političnih katekizmov, ki so bili med gg. društvenike brezplačno razposlani.

Nadalje je odbor razposlal gg. društvenikom brezplačno podučljivo knjižico „o javnih knjigah“ in sedaj se bode pa razposlala brezplačno knjižica, ki obsega zgoraj omenjene tri peticije do ministerstva. Vsi odborovi predlogi in sklepi občnega zbora so jasen dokaz, da se je društvo natančno ravnalo po pravilih, da je pokazalo, da sloni sicer na verski podlagi, a da ni niti mračnjaško niti ultramontansko, ampak skoz in skoz narodno, za pravi napredek in pravo svobodo vneto.

Ako niso bili vspehi delovanja našega društva še velikanski, je treba pomisliti,

A namen je temu spisu, prav za prav vgovarjati osebnim napadom. Da se n. pr. javno delovanje naših g. poslancev, koji zastopajo ne samih sebe ampak narod, kritizuje, zoper to ne more nihče ugovarjati; vsak naj se sodi kakor zasluži, a v imenu omike! vedno dostojno! Da se pred volitvami oseba prerešeta, katerej se misli zaupanje podeliti, je prav, noben noče mačke v mehu kupiti, ali da se oseba psuje, obrekuje, da se morda take reči spravljajo na dan, za koje je vsak le Bogu odgovoren, da se celo telesne napake, ki za duševni boj niso nevarne, za orožje vzamejo, to nij le nedostojno, marveč tudi nemoralno. I bogme! v tej zadevi smo napredovali, ponosno se smemo staviti v vrsto naj trivialniših ptujih listov; nedostojnih izrazov, da se neljubi nasprotniki politično uničijo, je toliko, da bo treba nov slovar ad hoc sestaviti — hvalevredno delo za bodočnost glede zgodovine naše omike! Gospoda, v imenu omike! Tako se psujejo otroci na ulici, alias fachini, to bi mej svobodo i omiko ljubnimi možmi ne smelo biti; menim vendar, da naših listov nimajo v ro-

da je vsak začetek težek, da društvo še le eno leto obstoji in da je imelo veliko protivnikov.

Vse to pa nas ne sme oplasiti, ker ako bomo neutrudljivo, složno, previdno in pogumno delali, in ako bode ne le odbor, marveč vsak društvenik svojo dolžnost storil, bomo gotovo namen društva dosegli.

Prvi občni zbor je bil tudi naložil odboru, da bi se pogodil z odborom čitalnice, naj bi pripustil eno sobo za odboreve seje in dvorano za občne zборе.

Odbor je ta nalog spolnil in se pogodil s čitalničnim odborom, kateri je Gorici od 1. januarja 1874 prepustil eno sobo za odboreve seje in dvorano za občne zборе proti plačilu 62 gold. za eno leto. Ker so se pa nekateri društveniki čitalnice na tem spodtikali, je pa odbor dogovorno z odborom čitalnice to pogodbo razdril in se pogodil, da čitalnica prepusti „Gorici“ dvorano za občne zборе proti temu, da jej plača za vsaki zbor 6 gold.

Ker naše društvo nima veliko zborov, je tako še na dobičku.

K koncu moram še omeniti, da je bil od začetka tajnik društva gosp. Jožef Kragelj, sedanji vikar v Levpi, in da je gosp. profesor Povše po njegovem odhodu iz Gorice tajništvo prevzel.

Kako bi se dalo plačevanje bolnišničnih stroškov občinam polajšati.

Govoril gosp. A. Jeglič.

Slavni zbor!

Zelo občutljivo breme ne le občinam ampak sploh vsim davkoplačevalcem so stroški, katere plačuje dežela za bolnike.

Ti stroški razdelujejo se:

I. v stroške za bolnike po *norišnicah* in *porodnišnicah* naloženi deželniemu zalogu vsled državne postave dne 17. febr. 1864;

II. v stroške za *najdence*, katere tudi deželni zalog plačuje vsled državne postave dne 29. febr. 1868;

III. v stroške za navadne bolnike po

kah otroci, akoravno se sem ter tija zavoha kak spis, ki diši po onih, ki so pred 5 leti, kot gorjan de, še „platničko prodajali“. Se ve da to je pikantno, škandaloljubnemu občinstvu je med, s katerem se mu kruh namaže; škodoželjni ljudje se v pest smejaajo, sestavec spisa pak velja za bistroumnega, talentiranega! Zarad tega — i ta je splošen klic — zarad tega novo šegnega sramotišča kedo se bo v javnost upal? Pošteni moške, ki ljubijo čast i cenijo dobro svoje ime bodo morali odstopiti i naposled bi se moralo pripustiti bojno polje osebam, ki za osebno čast se toliko brigajo kot za lanski sneg, to je npravno propadlim človečetom.

O spisih, ki kinčajo našo časopisno literaturo alla Cismontanus, koji tolikokrat uže odbite historične pravljice zopet premlevajo, pomnožene i pozaljšane našej „nadepolnej mladini“ za južino predlagajo, ali pa vse grehe starih časov na dan spravljajo, ne govorim, kajti te mora obsoditi najmekkejši sodnik nrave; ti nimajo družega namena nego stan i kat. cerkev spodkopavati mladino demoralizovati i na polzlo pot

javnih bolnišnicah. Ti stroški naloženi so bili deželniemu zalogu vsled minister. ukaza dne 6. marca 1865 št. 6382.

Kako in kaj se je godilo v poprejšnjih časih se stroški prve in druge vrste, o tem sporočevati, ni moj namen; opazujem le, da so znašali stroški:

a. za naše deželane po norišnicah
leta 1871 13811 gl. 87 sl.
„ 1872 13970 „ 14 „
„ 1873 14456 „ 46 „

Te številke kažejo nam, da ti stroški rastejo od leta do leta in to ne le zarad zvikševanja dnevne takse po bolnišnicah, ampak posebno zarad tega, ker se množi, žali Bog število bolnikov te vrste:

b. stroški za ženske naše dežele po porodnišnicah znašali so:

leta 1871 393 gl. 23 sl.
„ 1872 600 „ 91 „
„ 1873 351 „ 48 „

c. in stroški za najdence znašali so v zadnjih 3 letih skupaj 29.653 gl. 46 sol. Vsled že omenjenih državnih postav mora te stroške stalno plačevati deželni zalog iste dežele, v kateri vživa dotična oseba svojo domovno pravico.

Povračilo o tih stroških tirja se na podlagi dotičnih postav dežel. zalogu na korist le od oseb samih ali od istih, katerim enaka povračila postava naklada, in vse to le takrat, kadar nezmožnost povračila od strani županstva ni še dokazana:

Kadar se izgotovljajo računi in se ne najde njim priloženih spričeval oboštva, ugotove se sicer stroški, in pošlje se dotična pola županstvu z ukazom, da naj potirja ugotovljeni znesek ali od stranke same, ali od istih, katerim postava enaka povračila nalaga. Če je pa nemogoče zarad nezmožnosti na ta način dežel. zalogu v korist kaj potirjati, vrne županstvo brez denarja tako polo se spričevalom vboštva.

Bolnišnične stroške I. in II. vrske ne obsega deželna postava dne 3. novembra 1863, in ravno omenjena povračila ne tirjajo se tedaj iz občinskih denarnic, kar naj bi slavna županstva nikdar ne prezirala.

liberalizma spravljati, liberalizma? Kaj še! ampak do duhovitega: pij! jej! žri! jo pripraviti.

Kot ti spisi, ravno tako nevarno i še nevarnejši je za npravnost priobčenje škodljivih škandalov, ki se žalibog! sem ter tija v vsakem stanu gode, kajti ti imajo pred zastarelimi prednost sedanjosti zase. Koliko zlega da se s tem učini, se ne da dopovedati, odgovornost bo velika! Mladina posebno preži na to. Le glejte človeka ki časopise bere, naj boljših člankov vam ne bo bral, prvi pogled vedno velja zadnji strani lista, kjer je navadno repertoire tem rečem, kakor da bi vredništva hotela reči, skrijemo za to, da se vidi. Govorimo pošteno. Kaj je namen tem spisom n. pr. „K a . . .“ prijavljenju pohujšljivih škandalov? Da se mladina svari? Ne, taki škandali so za mladež isto, kar so tako zvane plastične nesramne podobe v nekaterih glediščih. Sicer, ko bi se tudi morda kaj dobrega s tem pridobilo, pripomoček je slab, toraj ne sme se ga rabiti. — Izgovarjajo se, da s tem hočejo škandale po javnosti vstaviti. Da na tak način boste to

Vse to opomnil sem le mimo grede, kajti namen mi je le, bolj pojasniti bolnišnične stroške III. vrste, t. j. stroške, katere plačujejo deželni zalogi sicer tudi javnim bolnišnicam pa ne za norce, porodnice in najdence, ampak za navadne bolnike med katere spadajo tudi sifilitični (nesramne bolezni).

Stroški te III. vrste znašali so za našo deželo v zadnjih treh letih t. j. 1871—1873 skupaj 74.421 gl. 18. sl. kar znaša za eno leto 24.807 gl. tedaj dobrih, 6% ali 6 soldov od vsakega goldinarja vsih davkov brez vojnih doklad.

Stroške ravno omenjene baže plačujejo deželni zalogi še le od 1. novembra 1855 sem, in sicer edino le javnim bolnišnicam t. j. takim, katere nadzorujejo dan danes deželni odbori, in tudi le za take bolnike, za katere niso bila primorana plačevati posebna društva rokodelcev, bratovščine, javni zavodi itd.

Premožni bolniki ali drugi po postavi za to zavezani morajo pa povračevati te stroške dežel. zalogu (pri nas sedaj občinskim denarnicam).

Nastane tu vprašanje, kdo da je namreč te stroške poprej plačeval, kajti sedajni dežel. zalogi vpeljeni so bili še le s 1. novembrom 1854.

V prvi vrsti prisiljene so bile bolnišnice iskati si povračila pri bolnikih samih; res da ni bilo v poprejšnjih letih toliko ljudstva, tedaj tudi ne toliko bolnikov; tudi so bili ljudje trdnjega zdravja in ni jih iskalo toliko kruha zunaj svoje domovine.

Kar je znalo nar. slabejšega za bolnišnice biti, je to, da so večkrat posebno dolgo časa morale čakati povračil posebno zaradi bolnikov iz dežele.

Zaradi bolnikov došlih jim iz mest, je bilo vse ložej, kajti po mestih bile so bratovščine, društva raznih vrst, n. pr. čevlarji, šivarji, kovači, mizarji itd. imeli so v vsakem mestu svoja društva, svoje denarnice; v te so donašali na teden kak grošiček od svojega zaslužka, in zaradi tega so jim one

plačevale po potrebi: podpore, bolnišnične stroške itd.

Na drugi strani dobivale so bolnišnice povračila stroškov za sifilitične bolnike t. j. za sif. gnanice vse in za sif. kmečkega stanu pa le dve tretjini iz državnega zalog, kar je pa pozneje sploh nehalo zaradi odveze sužnosti vsled minist. ukaza od dne 16. novembra 1848.

Pri vsim tem v poprejšnjih letih davkoplačevalci vedili niso za bolnišnične stroške, ker ti so došli bolnišnicam večidel po prej navedenih potih; le tu in tam tirjalo se je povračila od občin samih ali od bilše konkorencije.

Breme bolnišničnih stroškov postalo je pa težko še le od časa, kadar so bili deželni zalogi vpeljeni, kajti že precej pri rojstvu daza jim je bila naloga, sprejeti stalno vse bolnišnične stroške zapopadane tu pod III. res sicer le javnih bolnišnic, pa kot take postajale so od leta do leta ena za drugo. S tem posadene so bile javne bolnišnice na konja, kajti prva naloga jim je bila, sestavljati po predpisanih obrazcih si dobro dokumentirane periodične račune (četrtletni polletni) in na podlagi tih po dovršenem ugotovilu sprejele so precej skupni znesek iz deželnega zalog.

Od tega časa naprej so dobivale bolnišnice redno svoje stroške; res so sicer morale po postavi tirjati še vedno povračila v prvi vrsti od premožnih bolnikov samih, od društev itd. pa kmalo je prišlo do tega, da jim je bilo nar. ložej dobiti spričevala vboštva, s tem je bila dokazana domovna pravica, oboštvo itd., vega drugega ni bilo potreba, denar se jim je izplačal.

Vse to pozvedila so pa kmalo rokodelska društva po mestih, da namreč dežel. zalogi plačujejo bolnišnične stroške, ponehala so nabirati od rokodelcev tedne doneske in na vse zadnje so še celo sama prenehala. Tudi županstvom je bilo kmalo ložej na dotična bolnišnična vprašanja poslati bolnišnicam le spričevala vboštva ne brigaje se, ali zamore bolnik sam kaj plačati itd. in v mnogih dogodljih se je pre-

dosegli, dvomim zelo, toda drugi poštenjši, dobri pripomočki so vam na razpolaganje. Kjer se nespodobnost godi, ali se je ne more po postavnem potu vstaviti? Kaj, za grehe proti pravici, ki očitno škodujejo občinstvu, nij nobenih c. k. §§. Bil je nek kmet, menda na Tominskem, ko je v nek c. k. urad prišel pravice iskat. Stopi v sobo uradnijsko ter molče — njegova pritožba je menda bila ovržena, ali pa se je predolgo vlekla — pogledovaje pod vse mize s palico nekaj pod njimi išče. „Očka! kaj delate?“ ga vpraša uradnik. Gospod, pravice iščem, ker je na mizi nij, je morda pod mizo padla“, odgovori bistro umni kmet. Evo tak kompliment napravljate z ovo trditvijo c. k. uradom. Ti uradi so bolj skrbni za pravo kot vi, ki škandale javno razglasujete, kajti ti imajo v tacih slučajih skrite obravnave, da se meje pohujšanja ne razširijo. Toraj kedor krivo dela, naj se postavno prejiskuje i dotični po zasluženju kaznuje. — Mi ne provociramo škandalov, kričijo nekateri gospodje. Hm! Povsodi se kaj tacega godi. Lehko bi se škandali — ko bi jih iskali — iz vseh sta-

nov postregli; pozdeva se mi, da se le grešnik sovraži, akoravno ne vsak. Sicer pak s tem novošegnim sramotiščem na vsak način postanete deležni škandala, i ravno s tem ker ga priobčujete.

Ne! ne! kričijo zopet na to. Za take reči so navadno poslanice, uredništvo nij krivo, saj je zmiraj pristavljeno: za zdržaj i obliko vredništvo nij odgovorno. Počasi! Izgled: Ko bi jaz nekega omiko trositelja kje na ulici srečal, kjer tik njega dospevši bi vzdignil svojo nogo ter jo z njegovim „neizrekljivim“ — oprosti mi to za sedaj, ljuba omika — v nevšečno dotiko spravil rekši: pardon! g. boter! za zdržaj i obliko nijsem jaz odgovoren ampak moj-čevelj,“ kaj bi dejal? Podpisano ime je le čevelj uredništvu. Jaz trdim ne le c. k. paragrafom, ampak tudi i še več omiki i občinstvu nasproti je vsakatero uredništvo v listu odgovorno.

Koliko da dobro ime i čast — posebno ker beseda zgine, pisano ostane — celo tudi po nedolžnem trpi je jasno. Nij vsakateremu ljubo, da se bo klatil po uradih, ali da bo čas iz neljubim pričkanjem

zirala še celo domovna pravica, kajti nar. hitreje in nar. ložej opravilo se je vse se spričevalom vboštva.

Ni se tedaj čuditi, da pri enakih okoliščinah so ti stroški od leta do leta toliko večji prihajali, kolikor bolj se je ljudstvo množilo, in kolikor več je jelo se „trebuhom za kruhom“ po svetu pomikati.

Po preteku malo let se je našemu dežel. zalogu to breme že tako pomnožilo, da je bilo res treba skrbeti, kaj bode iz tega!

Glede pa, da se je bilo bati, da za poravnavo tih stroškov bi deželni zalog kmalo potreboval več dohodkov, in v dosedega tega morale bi se zvikšati dežel. doklade in glede dalje, da pri koncentriranem tako ogromnem opraviu, je nemogoče še posebej pozvedati raznih okoliščin bolnikov, ali ima namreč kaj lastnega premoženja, ali so prestopili iz službe v bolnišnico itd., ampak edino zanašati se je moralo na spričevala vboštva itd., in da se temu vsaj toliko, kolikor mogoče v okom pride, treba je bilo rano pokazati tudi davkoplačevalcem, in če ljudstvo samo pripomaga, pričakovati je kakega zljajšanja zoper to neprenesljivo breme.

Edino le iz tega ramena vpeljana je bila deželna postava dne 3. novembra 1863, in potem je ljudstvo še le zvedilo o bolnišničnih stroških, kajti poprej je bilo le občno mnenje: „Naj gre v ospital, ali naj bo v ospitalu, saj kasa plača“ — in nobeden ni pomislil, kdo pa denar v kaso nosi.

Vsled omenjene deželne postave povračujejo občinske denarnice bolnišnične stroške (edino le pod III. tukaj zapopadane) dežel. nemu zalogu, kajti ta mora sproti javnim bolnišnicam odrajtavati vse stroške. Občinskim denarnicam je pa prosto, iskati si po vsem tem povračila pri premožnih bolnikih itd., ravno tako, kakor postave pripuščajo dežel. zalogom, kar je bilo pa že poprej omenjeno. Da je pa dalje mogoče občinskim denarnicam omenjene stroške povračevati, znižale so se po vpeljavi te deželne

zguibljeval, vsejedno ak' je tudi nedolžnega spoznan vendar madež ostane, ker tudi vsi preklica ne bero. Tako daleč smo došli, da sme sedaj vsak svobodno osebo napasti. Pride, zve kaj, ali pa si zmislji, spiše i pošle ne boje se kazni ravno zaradi tega, ker poštenjak ne ljubi tožbe, i reče: sedaj operi se, če si vstani. I list leti po slovenskih krajih i na javnem sramotišču je dobro ime proč, dostakrat brez da sam zve.

V imenu omike i pravice! Če smo uže prisiljeni med seboj zaradi raznih nazorov kar je med nami Slovenci popolnoma nepotrebno — drug po drugem udrihati, no tedaj, dajmo si jih v božjem imenu, toda dostojno, le Bog daj, da bi to narodu hasnilo; proč pak popolno z javnem sramotiščem, kjer morala toliko trpi, grešnika pripustimo božjej i svetnej pravici. Ak se pa vendar mora o tem govoriti, naj si vsaktero uredništvo — to zahteva omika — zapiše na čelo svojemu listu:

La main d'un enfant peut ouvrir au hasard,
Sans qu'un mot corrupteur étonne son regard!

L. . . .

postave doklade dežel. zaloga za 6% in marljivo gospodarstvo po občinah zahtevalo je, da bi se bili pri dežel. dokladah izpuščnih 6% tudi še dalje plačevali, se ve da ne več v dežel. denarnico ampak občinskimi denarnicam na korist. Ako bi se bilo to zgodilo, in z ozirom na to, da bi občine po zmožnosti tudi še od bolnikov samih mnogo lahko potirjale, bi bile imele — malo izvzetih — vse svoje gospodarstvo v tih stroških popolnoma v redu in še denar jim bil ostajal.

Pojasnevali to, kako in kaj je zaradi tih bolnišničnih stroškov, kot decentralizirano breme posameznih občin, ni danes moj namen, ampak opazujem tu le sploh, da naše ljudstvo, žali Bog, še vedno rajši plačuje, kadar ne ve, zakaj da plačuje.

Pristopim tedaj zopet nazaj k svojemu predmetu in naznanjam bolnišnico, katera naši deželi nar več stroškov nalaga, in ta je javna tržaška bolnišnica.

Stroški tržaške bolnišnice (edino le III. vrste) znašali so za naše deželane:

v I. čet. let. 1872 .	5033	gld.	05	sl.
" II. " " " "	3963	"	65	"
" III. " " " "	4666	"	07	"
" IV. " " " "	4525	"	57	"
skupaj . .	18188	"	34	"

za eno leto in

I. čet. let. 1873 pa	4931	gl.	72	sl.
II. " " " "	4620	"	—	"
III. " " " "	5923	"	42	"

itd.

Iz tega razvidamo, da nam donaša tržaška bolnišnica nar več stroškov kajti blizu 5 tišuč gold. vsakega četrta leta.

(Konec sledi).

Dopisi.

V Ljubljani 31. maja. C. „Ak klasik bil bi vsak pisar, kdor nam kaj kvasi“ — pravi Prešerin — bi tudi dr. Aleksander Jurij Suppan bil geograf ali zemljepisec. Ta gospod je dal namreč na svetlo novo knjigo z naslovom „Lehrbuch der Geographie“ von itd. Da knjigo, tiskano pri Kleinmayr in Bambergu, hvali laib. Schulzeitung to je čisto naravno, dozdeva se mi pa, da je ta slava preveč dober kup, pa saj roka roko umije. Kaj pomaga pisati take in enake knjige, primernih imamo za šolsko rabo dovolj, nekaj družega pa nam manjka — ravnopravnosti v šoli. Še ta drobščina, koju smo pod Hohenwartom dobili, nemškutarjem na želodcu leži in akoravno imamo Jésenkovo izvrstno zemljepisno knjigo, se že ponuja pripravnikom za meščanske šole in maturantom kot vodilo knjiga Suppana Jurija. Pa še drug klasik je vstal, tisti gospod namreč, ki v svojih estetičnih izrazih rabi besede „schweineland“ in enake. Spisal je nemško slovnico, to je faktum, za katere šole pa je namenjena, ne vem za gotovo. Kaj se vam zdi, ali je stavil kot paradigma besedo „schweineland“? Na to bi vedlo vodstvo ljubljanskega gimnazija povedati, ono je namreč imenovano slovnico predlagalo slavnemu c. kr. deželnemu šolskemu svetu, to pa še bolj slavnemu c. kr. ministerstvu v potrjenje. Bojim se, da bo Anton Heinrich aus Liebenthal se svojo slovnico tak fiasco na-

redil, kakor svoje dni se „schlacht bei Novara“. Dobro se spominjam, kako nam je v šoli pravil o nekem klasičnem delu in bedasti smo bili dovolj, da smo si naročili knjigo „seklacht bei Novara“ po 80 soldov ali celo po goldinarji, pozneje jo je pa naš knjigotržec Giontini prodajal med starino po 25 soldov.

Eden kritikov, po mojih mislih malo prehudoben, je rekel: Ako bi grof Radecki ne bil umrl zaradi znane bolezni, umrl bi bil gotovo vsled Heinrichove epopée. Jaz pa gledé njegove slovnice dostavljam: Ako niso naše gimnazije popolnoma ponemčili do sedaj, jo tudi se Heinrichovo slovnico ne bodo. Justament nót! Z Bogom!

Ogled.

Avstrija. Državni zbor počiva v miru — pa ne v večnem, — sessije delegacij so prenehale, in to je vzrok, da veliki časniki o domačih avstrijskih zadevah ne govorijo veliko ali da nočejo govoriti, če tudi imajo dovolj priložnosti. Priložnost namreč ima federalno in sploh slovansko obliko, zato molčijo, kolikor je mogoče.

Komaj se je državni zbor začasno sklenil, povdarjala je „N. fr. Presse“, voditeljica prusačke klike v Avstriji, da vsled direktnih volitev je državno-pravna stranka propala ter da se o njej govori le včasih, kakor o kaki že davno pretekli historični (zgodovinski) zadevi. Vsak si lahko misli, kako jo je spekla še negotova vest, da Čehi mladi in stari, so na tem, da se med seboj porazumijo v glavnih političnih vprašanjih. Ako se to zgodi, nad čem še nismo obupali, ker Čehi so politično zreli, zamoremo se nadejati, da bo ta sprava vplivala tudi na slovenske stranke, da se hitreje med seboj pomirijo ter se skupno v bran postavijo posilnemu ponemčevanju sedanjega vladnega sistema.

Še huje je naše prusake znemirila vest, da nekateri dalmatinski narodnjaki se pogajajo s hrvaškimi, kako bi se dala Dalmacija združiti s hrvaško trojedino kraljevino. V načelu je združenje Dalmacije s Hrvaško zagotovljeno že leta 1869 v pomirjenji Ogrskega kraljestva z avstrijskimi takraj-litavskimi deželami, izpeljava pa času primernemu pripuščena.

Ustavoverni listi so zaradi tega iz sebe in očitajo Dalmatincem nehvaležnost do državnega zbora, ker jim je privolil železnice in še druge podpore. Kakor da bi država ne bila dolžna podpirati svoje kronovine! Dalmatinci so pa bolj previdni kakor naši ustavaki. Ogrski oholisti se podvreči, jim sicer nikdar ni dišalo, ali, ker vidijo, da v avstrijskem državnem zboru nimajo pričakovati priznanja svojih pravic, združijo se raji s Hrvaško, ki je se svojo doslednostjo že marsikako svojih pravic si pridobila, in s katero združeni zamorejo toliko gotovejši se zanesti, da tudi oni dosežejo, kar jim po pravici gre. Sicer zadevo so le sprožili in tudi med seboj dognali nekateri Dalmatinski pooblaščenec v Zagrebu, ali bodo stvar tudi dognali na Dunaji, je drugo vprašanje.

Da so Nj. Veličanstvo potrdili tudi tretjo versko postavbo, kakor jo je ministerstvo predložilo, to ni več nobenega po-

sebno ne razveselilo, ne osupnilo. Pri ustavnih (konstitucionalnih) vladah razumi se to sploh samo o sebi.

Ministerstvo izdeluje načrt, kako se imajo verske postave vpeljati. Med tem je sakristan nove šege, minister Stremayr, z okrožnico se obrnil do avstrijskih škofov, naj skrbijo, da se cerkvene stavbe in sploh vsa važniša tehnična dela izročijo zvedenecem. Kje bodo pa denar vzeli, da se to zamore vselej zgoditi, tega ni povedal. — Poslal je neki min. Stremayr okrožnico tudi vsem okrajnim glavarjem, velevaje jim ostro, da nikar ne določujejo samovoljno o novih verskih postavah, ampak njemu vsak važniši dogodek naznanijo. Morda se minister vendar boji odveč sitnih homatij, ki znajo vsled tega nastati.

Južno-tirolski poslanec Prato, duhoven, je preklical očitno, da je glasoval v drž. zboru za verske postave in hoče v tej zadevi držati se menenja rimskega sedeža. S tem je dal liberalcem priložnost, udrihati po cerkvi, češ da ona zatira vsako prosto menenje. Prato je spolnil le svojo dolžnost kot kat. kristjan in kot kat. duhoven. Tako mora ravnati vsak, ki hoče biti in ostati verni sin kat. cerkve.

Ogrsko. Drž. zbor je 29. maja sprejel odvetniško postavbo, po kateri zamore le tisti postati odvetnik, ki je dr. prava in je najmanj 3 leta v takem poslu služboval. — Notranje homatije ogrskega kraljestva se množijo vsled nezadovoljnosti zatiranih ne — madjarskih narodov. Madjari nočejo priznati v svojem kraljestvu drugega naroda, pa vender si domišljujejo imeti poklic, svojo „kulturo“ (?) daleč proti vshodu nositi.

Vnanje države. Nemško. Železni mož, Bismarck, se je vender podal v Varzin na svojo grajšino, da si svoje zdravje vtrdi. Tako pravijo eni, drugi pa mislijo, n. pr. „Vaterland“, da to je le pretveza, da bolj mirno in skrito svoje satanske mreže nastavi. Nekaj kuha mož, to je gotovo. Koga misli k vojski prisiliti, se še ne ve. Narbrže Francosko in Avstrijo. Zato hujska Belgijo proti Franciji, zato misli neki sopet na to, da nekega pruskega kraljeviča na španjski prestol potisne in s tem Francijo nadraži. Da se bo v ne dolgem času vojska vnela, potrjuje tudi to, da je Gorčakov ruski minister vnanjih zadev, povabil vse evropske vlade, naj pošljejo 15. julija svoje zastopnike v Bruselj, glavno mesto Belgije, da bi se posvetovali, kako bi bila prihodnja vojska bolj človeška. To ne diši veliko po miru.

Francosko. Novo ministerstvo je postavljeno, pa Goularda v njem ni; predsedništvo ima vojni minister general Cisse, ki je oskrboval vojno ministerstvo že enkrat pod Thiersom. Izmed Broglievega ministerstva ostali so Decazes za vnanje, Magne za denarne in Fourton za notranje zadeve. Drugi ministri so manj znani in nimajo posebne važnosti. Učni minister je Cumont, glavni vrednik lista „Union de l'Ouest“, ki je iskreni prijatelj škofa Dupanloup. Kupčijski minister Grivar je Orleanist, minister prava Feilhaud pa zmerem legitimist. Pravijo, da je novo ministerstvo

(Dolje v prilogi).

Priloga k 23. številu „GLAS“-a 5. junija 1874.

zgolj opravilno in bode izdelovalo ustavne postave, prašanje pa komu naj se izroči vladina oblast, bode prepustilo določbi narodne skupščine. — Mak Mahon je 23. t. m. sprejel novega nemškega poslanca kneza Hohenlohe-ta in poslanca portugalskega.

Glasoviti Rochefort, ki je vtekel iz Avstralije, kamor je bil pregnan zavoljo zločinov (storjenih s podpihovanjem Pariških komunardov), se je podal v Ameriko in od tam misli na Angležko jo potegniti, da bo nadalje kuril in dražil proti francoski vladi. — Vladni franc. organi niso zastonj v skrbi zaradi tega.

Domače novice.

(G. Avgust Župančič) načelnik pri c. k. colnem uradu, rojen Ljubljancan, poslal je njegovi cesarski visokosti Rudolfu o priliki njegovega godu vošilno pesem. Prejel je za ta lojalni čin 5 ces. cekinov, ktere je nemudoma izročil županu Perinello-u, naj jih razdeli med mestne uboge. Ravno ta gospod je bil, ki je leta 1873 meseca maja napravil v Štandrežu veliko črno mašo za nesrečne Kranjce poškodovane na ogrski železnici. Zbirka takratna je dala kakih 500 gl., ktere je poslal slavni vladar v Ljubljano, naj jih med dotične vdove in sirote razdeli, in prejel je pohvalno pismo za to človekoljubno ravnanje.

(O zadnji živinski razstavi) prinesli smo po „gosp. listu“ sporočilo, ktero kakor tudi sporočilo Jegličovo, bralcem priporočamo naj je ne prezirajo.

(Slovesna procesija včerajšnja) bila je skoz in skoz veličastna. Pri prelepem vremenu prišlo je mnogo ljudstva iz okolice pa tudi mestjani so svojo katoliško vero javno pokazali. Večji del so bila okna hiš, mimo katerih je šla procesija, ozaljšana in razsvitljena, ulice z maji ograjene, nad sto moških raznih stanov je svetilo gredé za banderom kat. družbe, bratovščina sv. R. T. je bila zastopana z novo zastavo, kteri so sledile gospe in gospodične odličnih stanov, šolska mladina in sploh občinstvo se je hvalevredno obnašalo. Ne moremo pa na tistem sprejeti zaušnice, ktero je katoliškim prebivalcem našega mesta slavni magistrat in na čelu župan pritisknil. Ne enega od teh gospodov ni bilo uradno zastopanega. Ako Nj. veličastvo presvitli cesar kot *ustavni vladar* in *katoličan* ta dan svojemu Bogu očitno čast skazuje, tudi našemu *ustavnemu* županu in *katoličanu* krona raz glave padla ne bo, ako kot zastopnik ogromne večine katoliških prebivalcev Gorice vsaj enega svojih adjunktov pošlje, če se že sam pred Bogom ponižati neče.

(Pojdite v nedeljo 7. t. m. na sv. Goro!) Prevzvišeni nadškof bodo ob 8. uri nove zvonove blagoslovili, potem bo primerna pridiga (P. Evstah Ozimk) in slovesna maša.

Razne vesti.

— *Minister kupčijstva* je zaukazal, da od 1. junija naj c. kr. pošte in prodajalci mark za pisma pisemske zavitke z markami prodajajo po 5 sold. in pol. Polovičar je doklada.

Škoda, da nimamo več „vinarjev“, kako lahko bi se bil vinar kot doklada listnicam pritaknil.

— *Pruski boj za kulturo.* 12 trinajstletnih deklic, ki so v Fuldi iz ječe vračajočega se kaplana slovesno domov spremile, so sedaj v sodnijski preiskavi zaradi kaljenja javnega miru!

V Vestfaliji tudi na Pruskem ima fara x. že več let starega in bolnega fajmostra, kaplana pa nima; zato pa sosedni dušni pastirji bolnemu fajmostru kolikor je v njih moči pripomagajo. Za velikonočne praznike pa dobi g. fajmošter pomočnika, novoposvečenega mašnika; ali kmalu dobi novi kaplan povabilo od okrajne sodnije. Neki bogat posestnik pa to zvedivši, vzame novomašnika za svojega *domačega kaplana*, ki pri njem biva in je in zraven tudi svoje dolžnosti kot kaplan opravlja. Radovedno pričakujejo zdaj, kako hoče vlada v tem obziru postopati. Še več — tudi iz kulturne Prusije. Dušni pastir, kterege so zaradi prelomljenja majnikovih postav že enkrat *rubili* pa nič rubeza vrednega pri njem našli, bil je v drugič rubljen, dasiravno se je rubitelj temu vstavljal, češ kaj čemo rubiti, kjer nič ni! Rubili so pa na višje povelje vendar in zarubili — poslušajte! — 18 fotografij (deloma že zaprtih sovrstnikov), 2 Kristusa, enega zajca, ki se pri izuvanji škorenj rabi, 3 pare čevljev, 3 znošene in zakrpane suknje in — *železni križ z diplomom vojskine medalje!*

Gospodarske stvari.

Razstava goveje živine.

Radostno moremo sporočati, da se je v razstavo dovolj lepe goveje živine prignalo, obžalujemo le, da niso prišli tudi živinorejci iz Bovškega in Cirkljanskega okraja. Iz Krasa je bilo precej goveje živine razstavljene, tudi iz Tominskega smo videli nekatere živali, med kterimi so se nekatere odlikovale n. pr. Belanski bik gosp. vel. posestnika Kovačiča iz sv. Lucije, ki bi dobil gotovo prvo darilo, ko bi gospod lastnik ne bil kot ud presojevalne komisije od daril izključen. Prav tako so bile živali gosp. Cazzafura v Tominu razstavljene odlični, in je komisija priznala, da ste darila vredni. Krava je prav izraz dobre mlekarice in junec izvrstnih lastnosti za plemo. Ker pa po pravilih ne more en gospodar dobiti več od enega darila, odločila je komisija, da je prejel bik darilo in sicer je vzel gosp. Cazzafura mlado telico žlahnega Pincgavskega plemena. Bile so še nekatere krave, ktere spadajo k rodu Belanskemu, iz Tominskega razstavljene, ktere so dobile pohvalno pismo, ker je bilo le malo daril za razdelitev.

Po vsem smemo reči, da se tu in tam vže nekoliko dobrih živali nahaja, ktere bi mogli zdatno požlahniti s križem parenjem; se ve da bi morali zbrati za križem parenje primerno plemo. Prepričali smo se sedaj pri razstavi, kar smo vedno trdili, da je za naše hribske kraje naj primerniše plemo Pincgavsko in Belansko, ktera roda sta skoro po vsem enaka in sorodna, kakor vsi trdè, da Belanska goved izvira

iz Pincgavske. Nasvetovali smo vedno Mariadvorsko plemo za Kras in prepričani smo, da je prava goved za te kraje, pa je tudi bila Kraškimi živinorejci prav posebno vseč, ker njim je ljuba živina na nizkih pa močnih nogah, kar se nahaja pri Mariadvorski govedi, ki je dobra za mleko, pa tudi za vprego ni slaba, za vpitaje je pa prav izvrstna, kakor je tudi lastnost mleka odlična, kakor smo se prepričali sami v hlevih naše kmetijske šole, kder imamo Mariadvorske krave, ki dajo mleko, ktero napravlja mnogo smetane, kar vsi, ki kupujejo ono mleko, pripoznavajo ter trdè, da tako dobrega in mastnega mleka niso še nikedar imeli.

Iz Krasa prignane krave so bile kot kraška živina še precej dobre, se ve da se niso mogle meriti s kravami iz drugih krajev, kder imajo več izvrstnih pašnikov in obilno sena.

Gospodar Jan. Prelec iz Barke (okraja Sežanskega) je pripeljal sivega bika, ki izvira od krave, ktera je bila vplemenena z juncem Muricodolskega plemena. Bil je prav lep, močan in je dobil drugo darilo, kar nas veseli, da je tudi eno darilo prišlo na Kras.

Za lepega bika je prejel darilo tudi gospodar J. Tomšič iz Sovodenj.

Za mlečno govedo ste bili še dve darili razdeljeni, eno je prejel gospodar Delmestri iz Strašic in drugo gospodar Dekole iz Gorice.

Drugih pet daril so prejeli živinorejci iz Furlanskega in sicer dve darili za krave sta prejela J. de Cassis iz Terze in J. Bigot iz Kormina eno darilo za bika vprežnega plemena je bilo priznано L. Sestri iz Brume eno darilo za vprežne izvrstne vole je dobil D. Delneri od sv. Egida, in eno darilo za lepe mlade junce je prejel J. Pian iz Chiopisa.

Kot darilo so se delile mlade govede (10—15 mesecev starosti) Mariadvorskega, Pincgavskega in Milanskega plemena, kar je nam prav posebno vseč; tako se je zopet nekoliko žlahnih živali zaplodilo po deželi, ktere bodo nekoliko pripomogle k požlahnovanju naše živinoreje. Ko bi bila darila v denarjih, bi marsikter one denarje porabil za vse kaj drugega, tako pa imamo sedaj kakih 15 žlahnih goved več v deželi.

Presojevalna komisija se je morala ravnati po pravilih, ktera je izdelal odbor c. kr. kmetijskega društva, po kterih je bilo odločeno, da dobijo prva darila le one razstavljene živali, ktere so prav posebno lepe in so takega velikega darila — boljše živali so veljale 120—200 fr. — vredne. Ker pa vendar ni bilo nobene živali, ki bi bila po vsem popolnoma lepo ustvarjena, ostala so prva darila za javno dražbo.

Eno junico Milanskega plemena je na javni dražbi kupil dr. Levi, vel. pos. iz Villanove, bika pa baron Locatelli v Korminu. Prodani so bili na javni dražbi tudi 3 junički Mariadvorskega plemena; enega je kupil g. J. Forčič, posestnik v Preserjih pooblaščen od županije Komenske, drugega je dobil J. Tavčer posestnik v Dutov-

ljeh, tudi pooblaščen od občine Dutovljске, tretjega pa je kupil nek posestnik v Dreženci pri Kobaridu. Nadejamo se, da so prišle vse živali v dobre in skrbne roke, ker le umen živinorejec bo dosegel pravi namen.

Kaj pomaga, če izročimo najlepše in žlahniše govede slabemu gospodarju, pri katerem morajo stradati, pa tudi potrebne snažnosti in zdravega hleva nimajo. Dobro pleme in znanje umnega izrejevanja govede, to oboje je v ozki zvezi in neobhodno potrebno. Zato še danes svetujemo, da naj naši živinorejci marljivo berò dobro knjigo dr Bleiweisovo „o živinoreji“. Le oni gospodar, ki ljubi živino, ki za njo skrbi kakor za se, bo sčasoma izredil govedo, ktera bo kaj veljala.

Iz Furlanskega so bile nekatere govede razstavljene, ki so bile kaj posebne, tako da moremo trditi, da imajo Furlanci uže v deželi dokaj dobre tvarine za izrejevanje vprežne živine, ker razun Ogerškega plemena pač ni močnejega in sposobnišega za vprego od Furlanske govede, kakoršno smo videli v razstavi. Hvalevredno moramo omenjati, da je bila vsa živina furlanska prav znažna, to je uže dobra lastnost živinorejca.

Vendar je Furlansko pleme le za vprego izvrstno, mleka pa skoro nič nima, k večem toliko, kar treba za odgojevanje mladih teličkov. Morda bi se po izbranem križem parenji s primernim plemenom to nekoliko izboljšati moglo. Videli smo nekatere poskušnje takega križem parenja in sicer Furlanske govede z Mariadvorskim juncem.

Mladi so prav zali in dajo krave takega križem plemenjenja uže precej mleka; če pa bodo voli tudi ohranili tako moč za vprego kakoršna je lastna domači izvirni govedi, ne moremo še danes trditi, akoravno nek skušen živinorejec iz furlanije to trdi, drugi pa zanikavajo; skušnje v prihodnjem bodo to pokazale.

Konečno hočemo še povedati, kako je komisija presojevala razstavljene živali. Naj prvo je pregledala vse razstavljene govede in one, ki so bile uže na prvi pogled nesposobne in slabe so bile nemudoma odpravljene; ostalim se je dala številka in te so se potem še enkrat pregledale in izbrane so se presojevale po sledečem načinu. Izdelan je bil načrt, v katerem so navedeni poglobitnejši deli telesa kakor: glava, vrat, prsa, pleča, obok reber, hrbet, križ, rep, noge, trebuh, vime i. t. d. Vsak del je imel svojo številko in sicer toliko večjo, kolikor večje važnosti je. Številke so bile 1. 2. 3.; tako n. pr. je bila za „prsa“, ki so velevažne pri živini, veljavna številka 3., za glavo le 2, ker ni toliko ležeče na tem, kaka je glava.

Če je bil kak del n. pr. prsa, prav odlično ustvarjen, p množila se je številka 3 s tri, tako da se je v zapisnik zapisal znesek 9. Ko so vsi deli bili pregledani, sešteli so se vsi zneski. Pri živalih, ki so bile lepe in tudi obdarjene, je bila skupna številka med 80—90. Ta način je sicer zelo počasen, toda vesten in natančen je in obvaruje gotovo presojevalno komisijo vsakterega očitjanja da ni pravično ravnala, kajti zapisnik se more pokazati, v katerem so vpisane številke za vsakter del telesa, ki se potem na novo preiskuje ter

se resnica pozve. Prav zato, ker se toliko toži o nepravičnosti presojevalnih komisij pri raznih razstavah, bi bilo prav, da bi se presojevalci ravnali po takem načrtu. Želeli bi le, da bi bila obravnava javna, da bi občinstvo in razstavljalci mogli slišati izrek komisije, zakaj se temu delu telesa pripisuje večja ali manjša številka, zakaj se graja i. t. d.

To bi bilo prav podučljivo in menimo, da prav glavni namen razstave je poduk, da se občinstvo prepriča o boljših stvarih in posebno pri živinski razstavi, da se uči, kako se mora izboljševati goveda, kaj je na njej pomanjkljivega. Furlanska goved je čvrsta, velika, pomanjkliva pa je v križu, ker je zelo obešenega križa, prav to pa je za vprežno živino nespodobno in to nam veli, da bi morali paziti pri izbiranju živali za pleme, da imajo lep širok in polen križ.

Na vprašanje mnogoterih živinorejcev moramo odgovarjati, da ni mogoče izrediti govedo, ki bi bila po vsem izvrstna za mleko, vprego ali delo in vpitanje.

Mlečne govede morajo imeti tanjko, mehko kožo in fino svitlo dlako, rep fin, vime zalo, mlečne žile dobro razvite in veliko mlečno ogledalo. Tega pa pri močni vprežni živini ne moremo iskati. Furlanske krave so velike, pa za mleko niso in nimajo zgorej navedenih lastnost, hribske krave pa so uže po zunanosti mehke in kažejo sposobnost za mleko a nikakor ne za vprego. Pri letošnji Dunajski svetovni razstavi bila so razstavljena mnogotera goveja plemena in bilo je zbranih mnogo odličnih, učenih živinorejcev, ki so vsi pripoznali, da nimamo še govejega plemena, ki bi bilo odlično za mleko in ob enem tudi odlično za vprego. Imamo sicer govede, ktere so n. pr. dobre za mleko, dostojno

dobre za vprego itd. kakor Mariadvorska, ki je dobra za molzo, pa tudi dovolj sposobna za vprego, kakor je prav sposobna za pitanje ali vdebelenje, in prav takih plemen potrebujejo naši živinorejci po hribih kakor tudi na Krasu, za Furlanske poljedelce posebno v spodnji furlaniji, kder imajo zelo težko zemljo in dokaj njiv, pa je potrebna goveda, ki je v prvi vrsti izvrstna za vprego ali delo.

Predno navedemo načrt za presojevanje gevede, omenjamo še to, da so bile Mariadvorske mlade govede, ki so se podarile in na javni dražbi prodale, kupljene v Neumarktu od Benediktinskega samostana, ki ima izvirno (originalno) pleme Mariadvorske govede, ker od ondot se je razširila ta goveda pa tudi zelo pomešala. Ker sedaj tudi po vrednosti in pravici to pleme slovi, ima toliko kupcev, da lastniki mlada teleta, kakoršna smo semkaj dobili po 10-14 mescev stare, prodajajo po 120 in še več gold.! Ker so nekteri grajali te teleta, moramo povedati, da so slabo rejena, ker celo zimo so morala tretji suho slamo, kakor nam je oni mož, ki je iz Mariadvorskega prišel z živino, odkritosrčno povedal. Prepričani smejo biti oni gospodarji, ki so dobili v darilo ali kupili te živali da bodo s skrbnostjo izredili prav lepe in dragocene živali, ker kaj rade žro tudi manj dobro krmo, čeravno s tem ne maramo reči, da naj jim pokladajo slabo seno. Te živali so namenjene za pleme, zato iz srca vabimo one gospodarje, da jih skrbno odgojujejo in tudi dobro redè, da bo dosežen namen te razstave, to je povzdiga naše domače živinoreje.

(Gosp. list.)

Oznaničnik.

— Od leta 1767 —

Svetinja za napredek

Svetinja za zasluge

ALBERT SAMASSA

c. kr. dvorni zvonar,

izdeljevalec strojev in raznoterega orodja pri gašenji ognja
v Ljubljani

priporoča p. n. cerkvenim predstojnikom in občinskim zastopom:

Vbrana zvonila

z vso potrebščino, kakor jarmi, ojnice, okovi. Zvon tudi 40 centov teže, za more en mož zvoniti; dalje priporoča vse vrste

brizgalnic, orodja za gašenje, vodnjake, cerkvene svečnike iz medenine, ventile, šravbe itd. itd.

po naj nižji ceni

Občinam in gasilnim društvom, da si zvonove in gasilno orodje lahko omislijo, privolim plačevanje

v obrokih.

Diploma pripoznanja

Diploma pripoznanja